

Kapital Uygarlık 2

Batı toplumları ile doğu toplumları arasındaki en önemli medeniyet ve uygarlıktaki algı farklılığı medeniyet ve uygarlığın tanımlanmasındadır. Birbirini tamamlayan bu iki ana unsur doğu uygarlığı özellikle İslam inanç, değerler, kavramlar yani insanı ana etken gören her şeyin önceliğini insanla değerlendiren uygarlık algısı ve uygulamasına karşı, batı toplumlarının her alanı bilimi kültürü, değerleri, inançları, kavramları maddeleştirdiği bir uygarlıktan ve bu yalan, yanlış, yapay uygarlığın gezegenimizi hızla asimile etme tehdidini yaşıyoruz.

Dinin, değerlerin, kavramların, kültürlerin ailevi ve toplumsal alanda yaşayış ile uygulanmasında ya da asgariye indirgenmesinde algı yaratma da bu problemlerin en son aşamalarından birini oluşturmaktadır. İnanan kişinin pratik maddecilik konusunda inanmayanlara bir türlü yetişememesinin nedeni de budur. Modern bilimler çıkarsız bilgi peşinde değildir. Düşünsel değerleri de modern bilimlerin böyle bir değer taşıdığına inananlar için bile pratik çıkar hesaplarını gizlemeye yarayan bir maskeden başka bir şey değildir. Bir tür sahte- entelektüelime yanılışmasının doğmasına yol açan da bu maskedir. Üstelik halkın gözünde bilimin saygınlığı hemen hemen tümüyle, ulaştığı pratik sonuçlara bağlıdır; çünkü burada da söz konusu olan, gözüyle görmek, eliyle tutmak meselesidir.

Pragmatizmin bütün modern felsefenin en son ürünü olduğuna ve bu Felsefenin çöküş sürecinde en son aşamayı simgelediğine yakın tarihte şahit oluyoruz, fakat felsefi alanın dışında da hem de uzun bir süreden beri geçerli olan, sistemleştirilmemiş, dağınık bir yararcılık vardır. Pratik maddecilik felsefi maddecilik için neyse, halkın genelinde sağduyu adını verdiği bu pragmatizm de felsefi pragmatizm odur. Üstelik bu neredeyse içgüdüsel faydacılık maddeci eğilimle iç içedir: Sağduyu, dünyevi ufukların ötesine pek açılmamak, kısa vadede bir çıkar sağlamayan hiçbir şeyi önemsememek demektir. Sadece duyular dünyasını gerçek sayıp duyularla algılanabilenin ötesinde de bir şeyler olabileceğini kabul etmeyen en başta sağduyudur. Bu sınırlı bilgi ile sağduyunun gözünde ancak maddi ihtiyaçları karşıladığı sürece ve bazen de bir tür duygusalcılığı beslediği için geçerlidir.(Çünkü çağdaş maneviyatçılığın başından aşağıya kaynar sular dökmek pahasına da olsa, açıkça kabul etmek gerekir, duygu, maddeye gerçekten çok yakındır.)Bütün bunlar olup biterken, pratik amaçlar için yararlı olabileceği durumlar dışında, zekâyâ hiç yer yoktur.(Zira bu durumlar da, insan en bayağı veya

en cismanî ihtiyaçlarının hizmetinde, araçlar yapan bir araç olarak kullanılmaktadır.) Bu yüzden, ne tür olursa olsun, yararcılık, gerçeğe karşı tam bir ilgisizlik demektir. Bu gerçekçi analizde batı toplumlarının çok güçlü oldukları kapital güçlerini kullanarak doğu toplumları özellikle İslam coğrafyası üzerindeki kapitalist ve emperyalist emellerine giden yoldaki büyük engel İslami yaşam ile değerleri, kavramları ve kültürünü önce uyum sonra asimilasyonla yok etmek kendi yapay uygarlık ve suni yaşam tarzını yaşatıp, uygulayacağı bir gezegen yaratmaktır.

Bu şartlar altında endüstri, bilimin yalnızca bir uygulaması sayılamazdı artık. Bu bilim tümüyle endüstriye bağımlı olmak zorundadır. Endüstri giderek bilimin en önde gelen amacı ve meşruiyeti olmaktadır; bu alanda da normal ilişkilerin yok edildiğini görüyoruz. Modern dünya, sadece bilim peşinde koştuğunu iddia ederken bile aslında bütün çabası endüstriyi ve makinayı geliştirmekten ibaret oldu. Böylece, modern insan maddeye hâkim olup onu amaçlarına uygun bir kalıba dökmeye çalışırken kendisi onun kölesi haline geldi. Bunun nedeni de, sadece, bütün entelektüel tutkular makinalar bulup yapmakla sınırlaması değil, aynı zamanda, kendisinin de bir makine olup çıkmasıdır. Gerçekten de belirli sosyologların işbölümü adı altında coşkuyla savundukları uzmanlaşma, sadece bilim adamları üzerinde değil, teknisyenler ve hatta sıradan emekçiler üzerinde de etkili olmuş ve bu sonuncular için, zihni ilgilendiren her türlü çaba böylece imkânsız hale gelmiştir. Daha önceki yüzyılların sanatkârlarından çok farklı olarak, günümüzün emekçileri, makinaların kölesinden başka bir şey değillerdir ve makinalarla bütünleşip tek bir birim haline gelmişlerdir. Bu insanlar, daha önceden belirlenmiş, hiç değişmeyen, hep aynı şekilde yerine getirilen bazı hareketleri tamamen mekanik bir biçimde sürekli tekrarlamak, böylece en küçük bir zaman kaybına yer vermemek zorundadırlar. Aslında bu, sadece, mümkün olduğu kadar çok mal üretmek meselesidir. Nitelik pek önemli değildir; asıl önemli olan sadece sayıdır. Burada da karşımıza, diğer alanlarda daha önceden ulaştığımız sonuç çıkıyor: Modern uygarlık, haklı olarak, niceliksel (kantitatif) bir uygarlık diye tanımlanabilir. Bu da madde uygarlığı nen öteki adıdır.

İktisadi etkenlerin günümüzde halkın ve bireylerin hayatları üzerinde ne korkunç derece de etkili olduğuna bir göz atmamız yeter. Endüstri, ticaret, maliye, Görünüşe göre, önemli olan sadece bunlardır. Bu da, varlığını sürdüren tek toplumsal ayrımın maddi zenginliğe dayanan ayrım olduğu yolundaki tezimize uygun düşmektedir. Siyaset bütünüyle ekonominin hâkimiyeti altında gibi görünmekte ve ticari rekabet, insanlar arasındaki ilişkilerde belirleyici

bir rol oynamaktadır. Bu, yalnız görünüşte böyle olabilir ve belki de bu etkenler, temel neden olmaktan çok birer araçlardır. Ama araç bile olsalar, kendilerini uygun bulup seçen bir çağın niteliğini açıkça ortaya koymaktadırlar. Hatta çağdaşlarımız, tarihî olayları iktisadî şartların yönlendirdiğine; bunun geçmişte de böyle olduğuna inanmaktadırlar. Her şeyin sadece iktisadî şartlarla açıklanabileceğini söyleyen bir kuram bile icat edilmiştir ve bu kuramın anlamlı bir adı vardır: “Tarihi maddecilik, ayartma süreçlerinden birinin etkisi görülebilir. Bu etkenlerin gücü, yaygın zihniyetin eğilimlerine tekabül ettikleri oranda büyük olmuştur ve söz konusu durumda da iktisadî etkenler, toplumsal alanda olup biten hemen her şeyi belirleyebilecek güce gerçekten erişmişlerdir.

İktisadî etkenler bazı kesimleri, ticaret alanında kurulan ilişkilerin insanları birbirine yaklaştıracağını ve ortak bir anlayışa varmalarını kolaylaştıracağını hayal ediyorlar. Oysa gerçekte, durum tam tersinedir, çokluk ve bölünme maddenin özünde vardır. Bu yüzden de maddi bir çatışma ve çelişki kaynağıdır. Aynı şekilde, iktisadi alanda da çıkar çatışmalarından başka bir şey barınmaz. Özellikle Doğu batıya bir anlaşma zemini sağlamak konusunda ne endüstriye ne de onun ayrılmaz bir parçası olan modern bilime güvenebilir.

Eğer Doğulular, geçici de olsa, endüstriyi benimsemek noktasına sürüklenirlerse, bu ancak endüstriye Batı istilasına karşı direnebilmelerini ve kendi varlıklarını koruyabilmelerini sağlayacak bir silah olarak gördükleri için olacaktır. İşlerin başka türlü olmayacağını anlamak çok önemlidir: Eğer Doğulular özellikle İslam coğrafyasında ki uluslar Batı’yla iktisadi rekabete girmek zorunda kalmışlarsa, bunu ancak bir amaçla yapabilirler: Kaba kuvvete yani endüstrinin emrindeki maddi güce dayanan yabancı tahakkümünden kendilerini kurtarabilmek. Doğu’yla Batı arasındaki inanç, kültürel, iktisadi ilişkiler dışında batı toplumlarının savaş gereçlerinin sürekli mükemmelleştirildiği ve tahrip güçlerinin ürkütücü bir biçimde arttığı, bunun da endüstriyel gelişmenin en belirgin sonuçlarından biri olduğu kolayca görülebilir. Sadece bu bile, modern” ilerleme” den yana olan bazı kişilerin “pasifist” düşlerini paramparça etmeye yeter, ama yine de akli bir karış havada gezen ve her söylenene hemen inanan bu sözde idealistleri inandırmak mümkün değildir. Fakat savaşın geçmişte görünenlerden çok daha büyük yıkımlara yol açtığı çağımızda insanların hala savaşa son vermeden söz etmeleri gariptir. Yıkımların eskisiyle karşılaştırılmayacak kadar büyük olmasının nedeni, sadece yıkım araçlarının olağanüstü çoğalması olması değildir. Eskiden savaşlar tümüyle profesyonel askerlerden kurulu, ordular arasında olurdu. Oysa artık her alanda uluslar ile bireyler de ayrım

gözetmeksizin birbirleriyle savaşmaktadırlar. Burada da günümüze özgü kargaşanın tipik bir örneğini gösteriyoruz: Bu konuda kafa yoran biri için yığınların silahaltına alınması veya genel seferberlik” gibi şeylerin çok normal sayılması ve pek az istisnasıyla silahlı ulus düşüncesini herkesin benimsemesi çok şaşırtıcıdır. Herkesi içine alan savaşların, ancak, öncelikle çağımıza özgü bir başka olgunun ortaya çıkmasıyla mümkün olabildiğini de bu arada ekleyelim; bu da bir yanda feodal sistemin yıkılmasını, öte yandan da Ortaçağ Hıristiyan birliğinin çözülmesinin bir sonucu olan özgür ulusların oluşmasıdır. Normal şartlar altında etkili bir yargıç gibi davranabilecek, yapısı gereği siyasi düzlemdeki çekişmelerin üstünde kalabilecek bir manevi otoritenin tanınmaması işleri daha da kötüleştirmiştir. Manevi otoritenin imkânı da kendi içinde, bir pratik maddecilik örneğidir. Kuramsal olarak böyle bir otoriteyi tanıdıklarını iddia edenler bile uygulamada bu otoritenin toplumsal alanda gerçekten etkili olmasını istemezler; tıpkı gündelik işlerine karıştırmadıkları gibi.

Adına batı uygarlığı dediğimiz tüm katman ve uygulamaları sadece madde üstüne kurulmuş beşeriyeti yok sayan önce büyük aileyi [dede, nine, amca, dayı, hala, teyze, baba, anne ve çocuklar] yok eden ve yerine çekirdek aileyi yaratan [anne, baba ve çocuklar ile kardeşler] batının sözde uygarlığı şimdide tüm gücüyle çekirdek aile yit yok ederek yerine bireysel yaşamı monte eden sözde bir medeniyet yâda uygarlık tanımlaması gezegenimizdeki tüm inançlar ile birlikte insani değerler, kavramlar ve kültürleri de yok ederek kapital yani madde uygarlığını inşa etmektedir.